

Contemporary Rhetorical Theories

Współczesne teorie retoryczne

8 (4) 2021 EDITORS: AGNIESZKA KAMPKA, MARTA KOBYLSKA

SPRAWOZDANIE/REPORT

EWA MODRZEJEWSKA

UNIwersytet Warszawski, Polska

<https://orcid.org/0000-0003-0913-7540>

e.modrzejewska@uw.edu.pl

Sprawozdanie/Report: Copenhagen APPLY Training School: *Deliberation, Dissent, and Norms of Argumentative Engagement*, 27-29.10.2021, Dania

License

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 international (CC BY 4.0). The content of the license is available at <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

EWA MODRZEJEWSKA

UNIwersytet Warszawski, POLSKA

<https://orcid.org/0000-0003-0913-7540>

e.modrzejewska@uw.edu.pl

Sprawozdanie/Report: Copenhagen APPLY Training School: *Deliberation, Dissent, and Norms of Argumentative Engagement*, 27-29.10.2021, Dania

Jednym z prominentnych ośrodków badań nad retoryką w krajach skandynawskich jest Zakład Komunikacji (Department of Communication) na Uniwersytecie w Kopenhadze. Pod koniec października 2021 r. był on gospodarzem warsztatów naukowych – jednego z ostatnich tego typu przedsięwzięć w ramach kończącego się międzynarodowego grantu APPLY (*The European network for Argumentation and Public PoLicY analysis*) fundowanego z programu COST.

Tematem przewodnim tej inicjatywy, skierowanej głównie do młodych badaczy oraz osób związanych z tworzeniem i wprowadzaniem w życie polityk publicznych, była refleksja nad retoryczną argumentacją w sferze publicznej, w szczególności w sytuacji demokratycznego sporu, konfliktu interesów czy konkurencji racji i wartości.

Formuła warsztatów zakładała spotkania z badaczami, którzy przedstawili swoje zainteresowania naukowe i wykorzystywane przez siebie metody. Była to więc okazja do poznania środowiska badaczy retoryki skupionych wokół Uniwersytetu w Kopenhadze. Wraz z prof. Christianem Kockiem¹ (obecnie prof. emeritus) i prof. Lisą Villadsen (obecnie przewodniczący sekcji retoryki w Zakładzie Komunikacji) tworzą oni rozpoznawalny w Europie i na świecie nurt „retoryki obywatelskiej”, związanej z badaniem debaty politycznej, publicznych sporów, zaangażowania obywatelskiego itd. O tej rozpoznawalności świadczy m.in. dostępny w serwisie YouTube wykład z cyklu *Rhetoriktheorie: Positionen aus Europa* prof. Dietmara Tilla z Uniwersytetu w Tybindze, poświęcony w całości wspomnianym badaczom i przedstawionym przez nich koncepcjom, m.in. *rhetorical citizenship*². Retoryka na Uniwersytecie w Kopenhadze

1. W jego dorobku znajduje się 20 książek naukowych, w tym wydane w języku angielskim: *Rhetorical Citizenship and Public Deliberation* (z L.Villadsen) (2012); *Contemporary Rhetorical Citizenship* (z L.Villadsen) (2014); *Rhetorical Deliberation: Arguing about Doing* (2017).

2. wykład 11.: <https://www.youtube.com/watch?v=TIZO9xFnvfE&list=PLnViTUits32qImq3gGn27foobjZXVl41&index=12>

ma określone pola badawcze (m.in. krytyka retoryczna, retoryka nauki, kryzysu, retoryka cyfrowa, retoryka i estetyka czy dydaktyka retoryki, by wymienić tylko kilka obszarów), ale również stanowi samodzielny kierunek dydaktyczny na wszystkich trzech poziomach nauczania akademickiego.

W czasie warsztatów zorganizowano nie tylko wykłady naukowe, ale również przedstawiono inicjatywy społeczne i miejsca, w których praktyka „retoryki obywatelskiej” ma istotne zastosowanie. Pierwszym tego typu punktem programu było spotkanie z dziennikarką Cathrine Gyldensted, która opowiadała o dwóch inicjatywach: *Frirummet* (pol. *wolna przestrzeń*; www.frirummet.org) – to zapoczątkowane w 2016 r. przedsięwzięcie edukacyjne skierowane przede wszystkim do duńskich szkół ponadpodstawowych, którego celem jest wzmocnienie społeczeństwa obywatelskiego, przywrócenie demokratycznego dialogu oraz zaangażowania w dialog, którego strony mają odwagę się nie zgadzać, ale zachowują kulturę dyskusji, empatię i ciekawość, przeciwstawiając się tym samym „kulturze krzyku”. W ramach tego przedsięwzięcia odbywają się debaty publiczne w wypracowanym formacie, który zakłada m.in. aktywny udział publiczności.

Druga inicjatywa ma charakter międzynarodowy i dotyczy opozycyjnego wobec współczesnych praktyk podejścia do misji i charakteru dziennikarstwa. Idea *constructive journalism* (pol. *konstruktywne dziennikarstwo*) wywodzi się ze środowiska skupionego wokół uniwersytetu w Aarhus. Głównym założeniem jest praktykowanie takich form dziennikarstwa (zarówno na poziomie sposobu relacjonowania wydarzeń, jak i na poziomie organizacji działania mediów jako biznesu czy instytucji publicznych), które umacniają demokrację i przyczyniają się do budowania porozumienia w społeczeństwie. Jest to odpowiedź na negatywnie oceniane zjawiska ze sfery publicznej, takie jak: polityczna polaryzacja, partyjna agenda informacyjna narzucana mediom, clickbait czy dezinformacja.

Właściwa część naukowa warsztatów składała się z czterech wystąpień, którym towarzyszyły dyskusje, zadania grupowe, a także sesja plakatowa z prezentacjami tematów badawczych uczestników. Warto dodać, że przed spotkaniem dostali oni również od każdego wykładowcy zestaw lektur naukowych do przeczytania.

Wybrane tematy reprezentowały zainteresowania naukowe duńskich retoryków. Jako pierwszy swoje spojrzenie na argumentację przez pryzmat retoryki przedstawił wspomniany prof. Christian Kock w wystąpieniu pt. *Two Key Notions: Rhetorical Argumentation and Deliberation*, które było fundamentem dla dalszych wystąpień i dyskusji. Dla części uczestników prowadzących swoje badania w obszarze logiki nieformalnej lub pragma-dialektyki przedstawiona charakterystyka argumentacji retorycznej w kontekście demokracji deliberatywnej mogła wnieść nowe spojrzenie na badanie argumentacji.

Kolejna prelekcja, dr Mette Bengtsson, poświęcona była badaniu zjawiska fact-checkingu przez pryzmat retoryki. Badaczka podzieliła się założeniami projektu badawczego, który miałby się przyczynić m.in. do podniesienia standardów praktyki weryfikowania przez inicjatywy obywatelskie, medialne i inne wypowiedzi polityków pod kątem prawdziwości, wiarygodności, obiektywizmu itp.

Wystąpienie prof. Lisy Villadsen, pt. *Rhetorical Citizenship and Dissent*, odwoływało się do głównego nurtu badań „kopenhaskiej szkoły retoryki”, a więc do związków retoryki i zaangażowania obywatelskiego w kulturze demokratycznej różnicy zdań. Prelegentka szczegółowo omówiła koncepcję „retorycznego obywatelstwa” (*rhetorical citizenship*) w odniesieniu do układu przecinających się osi, na których znajdowały się takie kategorie, jak: *prawa (rights)* i *obowiązki/powinności (responsibilities/duties)* oraz *wykonawstwo (performance)* i *odbiór (reception)*.

Ostatnie spotkanie poruszało zagadnienie obecnie niezwykle ważne, a mianowicie retoryczne komunikowanie zagadnień naukowych. W prelekcji pt. *Public Controversies: A Rhetorical Approach to Expert-public-policy Debate* dr Pamela Pietrucci omawiała m.in. kwestie a) naukowców jako komunikatorów (również przez pryzmat retorycznego obywatelstwa) oraz b) (sztucznie) wytworzonej kontrowersji naukowej (*manufactured scientific controversy*) (Ceccarelli 2011).

W drugim dniu warsztatów uczestnicy zwiedzili Wolne Miasto Christianię, odolny eksperyment społeczny mający swoje korzenie na początku lat 70., kiedy tereny po dawnych koszarach w Kopenhadze zostały nielegalnie zajęte przez hippisów, którzy stworzyli, ostatecznie za akceptacją władz, samostanowiącą się społeczność i centrum kultury alternatywnej. Do dziś ta „dzielnica” nie ma hierarchicznej struktury, a wszelkie decyzje około tysięcznej społeczności podejmowane są kolektywnie w wyniku cyklicznych dyskusji w określonych grupach.

Ten dzień zwieńczyła kolacja zarezerwowana również w nieprzypadkowym miejscu – Kanalhuset jest bowiem określane bardziej jako miejsce spotkań (a nie restauracja), do którego przychodzi się na wspólny wieczorny posiłek w jednej przestronnej sali biesiadnej, rozpoczynający się o stałej porze (19:00) z podanym na dany dzień menu, o którym uczestnikom biesiady opowiada szef kuchni. W zamyśle pomysłodawcy, Lennarta Lajboschitza – właściciela sieci Flying Tiger Copenhagen – chodzi o tworzenie miejsc, które sprzyjają budowaniu wspólnoty.

Ostatnim punktem programu była zaś wizyta w duńskim parlamencie, Folketinget, po którym oprowadzał poseł partii demokratycznych socjalistów, Rasmus Stoklund, pełniący również w swojej frakcji funkcję rzecznika ds. imigracji i integracji. Jak przystało na grono zajmujące się w teorii i praktyce argumentacją, najwięcej pytań zadanych przewodnikom, zarówno na terenie Christianii, jak i w parlamencie, dotyczyło przyjętych procedur deliberowania, obradowania oraz rozwiązywania konfliktów.

Ponad dwa dni wypełnione naukowymi prelekcjami i dyskusjami oraz poznawaniem różnych praktyk społecznych pozwoliło bliżej poznać reprezentowaną przez duńską szkołę retoryki perspektywę deliberacji, czyli argumentacji politycznej w najszerszym znaczeniu. Celem warsztatów było przedstawienie uczestnikom wywodzącym się z różnych nurtów badawczych retorycznej refleksji nad rolą deliberacji w społeczeństwie, jak również badaniem aktualnych wyzwań dla tradycyjnych norm deliberacyjnych i argumentacyjnych.

O kończącym się przedsięwzięciu APPLY

Głównym założeniem 4-letniego przedsięwzięcia naukowego pt. *The European Network for Argumentation and Public PoLicY analysis* (APPLY, COST Action CA 17132) był namysł nad ulepszeniem sposobów rozumienia i oceny przez europejskich obywateli procesu decyzyjnego w sprawach publicznych będących przedmiotem wspólnego zainteresowania (np. zmiany klimatu czy polityka energetyczna) i uczestnictwa w tym procesie. Aby odpowiedzieć na tę potrzebę, wykorzystano multidyscyplinarną perspektywę argumentacji, by zidentyfikować luki pomiędzy argumentacją obywateli, decydentów politycznych a argumentacją ekspertów naukowych, by następnie znaleźć rozwiązania, jak im przeciwdziałać. Uczestnicy APPLY działali w trzech grupach roboczych: empirycznej (*Empirical Study of Public Argumentation*), normatywnej (*Norms of Public Argument: Concepts and Methods*) i praktycznej (*Designing Public Argumentation and Policymaking*), które otwarte były również na przedstawicieli instytucji publicznych i niepublicznych. W ramach przedsięwzięcia, któremu przewodniczy dr Marcin Lewiński z NOVA University of Lisbon, obok regularnych warsztatów³ odbyły się również seminaria poszczególnych grup, a także konferencje i indywidualne staże naukowe. Więcej na: www.publicpolicyargument.eu

Bibliografia

Ceccarelli, Leah. 2011. *Manufactured scientific controversy: Science, rhetoric, and public debate.* *Rhetoric & Public Affairs*, 14(2): 195-228.

3. Trento Training School: *The rhetorical roots of argumentation. A legal experience*, sierpień/wrzesień 2021; Croatia APPLY Winter School 2020: *Methods of argument analysis and evaluation in public contexts*, styczeń 2021; COST-European Conference Summer School on Argumentation, czerwiec 2019; Lisbon Training School on *Argument Mapping*, marzec 2019.